

~~89179-1~~
с. 698.0. Ауб.

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

**ОСІННЯ
ЗОРЯ**

698

1924

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

ОСІННІ ЗОРІ

ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЧЕ ТВО
„КНИГОСПІЛКА“
ХАРКІВ—1924—КИЇВ

В. Сосюра

1691

~~30-а~~
~~1149~~

30-а
1149

1225980

Д.У.Д.
Наукова бібліотека Харків, № 3862.
Одеського університету Друківня-Літографія
І. І. Мечник ІГО СПІЛКИ»
Харків, Петеченська наб., 14.
Зам. № 2603, _____ Т. 3000.

к

30-а
1149
☆

Хто розуміє цей жах, коли душа така самотня...
Коли хочеться кривавими пальцями
схопити за горлянку небо
і видерти йому останнє око—
Сонце...

Хто розуміє цей жах, коли душа така самотня...

Моє серце—благбаз¹⁾ в часи військового
комунізму,
коли далі були такі пахучі, такі червоні...
А тепер всі в крові і душі і долоні,
і пропадають мої вогні за мурами...

О, моя далека Революціє!
Одгукнись на мої крики лунко!
Скоро буде вечір
І в тихій кімнаті зазгучать, заридать
солов'ї поцілунків.
Скоро
буде
вечір.

Коли буде знати про Перекоп кожна дитина;
і зацвітуть електричними зорями і земля
і небо,

1) Благовіщенський базар (Харків).

коли темп життя так зміниться,
що будуть віки за одну хвилину,
тоді прийде кінець НЕП'у...

О, моя червінькова Україно!..

Коли кожному дурневі стане ясно,
що таке пролетарська культура,
і будуть легендами і сучасні події і сучасна
людина,
тоді згадають і про Володимира Сосюру,
о, моя червінькова Україно!..

А зараз:

моє серце—благбаз в часи військово-
вого комунізму,
коли далі були такі пахучі, такі
червоні...

Простягаю в простори криваві долоні,
де пропадають мої огні за муром...

Листопад р. 1922.

НА СНІГУ

I.

Де сірени і вітер, де тонко залізо скиглить
і кигоче,
там, де сполохи сині,
мов вечірні коханої тихої очі,
на землі расплелись і розбіглись блискучії
довгіі смуги...

Чи побачу тебе я удруге?..

Обернулась зорею тополя
і хитається п'яно і струнко.
Твої ноги гарячі і голі
іще чують вуста... На обличчі осінні
цілулки...

Ой, біжіть од землі у простори, тікайте
далеко, далеко панелі,
поміж зорь простягайтеся лунко!..
Чи й на Марсі такі ж менестрелі?..
Чи й на Марсі такі ж поцілулки?..

Де сірени і вітер, де тонко залізо скиглить
і кигоче,
там, де сполохи сині,
мов вечірні коханої тихої очі,
на землі расплелись і розбіглись блискучії
довгіі смуги...

Чи побачу тебе я удруге?..

II.

І хожу я стрункий і трівожний,
все шукаю її в тумані,
що з дитинства шахтьорську рожу
приколола до серця мені.

Де шумлять од землі метеори,
й тільки вітер за ними жене,
в неосяжні безумні простори
хай земля і мене зашпурне.

Й полечу я стрункий і трівожний,
може там відшукаю її,
що з дитинства шахтьорську рожу
приколола до серця мені...

III.

За рікою солодкий пасльон,
в заводському смітті дівора...
З меленіту балони, балони, балони,
і на станції п'яне: „Ура!“

.....

Промайнули козацькі лампаси,
невблаганне із тьми: „Одчиняй!“
На вікно в золотому екстазі
похилився... „Тепер... розстріляють“...

Там за лісом салдати Ейгорна.
Між багнетами йду і мовчу.
Вітре, вітре! Я вороном чорним
обернуся і в тьму полечу!.

Хто блідий біля муру покірно?..
Хто блідий вниз лицем на снігу?..
Гайдамака веселий і жирний
Прямо в шию ударив... і в губи

простромився кривавий гостряк..
Гайдамака червоний і грубий
багнета... не витягне... ніяк..
Тільки кров і поламані зуби...
на снігу
розстріляний
я.

1923.

*Людмилі Володимировні
Пилипенко.*

М А К И

Мені хочеться ходити з одрізаною головою
і слухать про любов до Беатриче... Данте на руках
Шелестіли жита, хвилювали жита,
а між ними роскидано маки.

Там, там
там, там,
козáки,
козáки,
козáки!..

Місто.

Ніч.

Огнені крики в повітрі...
Хто це на вухо мені
вие тоненько і хитро?..
Голову я нахилю,—
дивиться грізно хорунжий...
Мамо, а може я сплю,
може чого занедужав?..

Місто.

Ніч.

Огнені крики в повітрі...
Хто це на вухо мені
вие тоненько і хитро?..
Шелестіли жита, хвилювали жита
а між ними роскидано маки.

Там, там
там, там,
козáки,
козáки,
козáки!..

Мені хочеться ходити з одрізаною головою
і слухать про любов до Беатриче. Данте на руках

1923.

Смугливий і стрункий. А золоте волосся
на вітрі шелестить і плеще за плечем...
То заглядає день міський і стоголосий
у невідому тьму полум'яних очей...

І на тугій руці виблискують браслети,
мов зустрічає він покірну Суламіт.
Ой, чую, чую я: „Кохана, де ти, де ти?
чи упадем іще в траву з тобою ми?..

І перса молоді так солодко і туго
притиснеш до грудей обпалених моїх“...
І тягнуться в пилу бліді й гарячі руки,
шукаючи свою кохану Суламіт...

Фантазіє моя! Між рейками й гудками
навіки проклади карбовані сліди,
минуле обними й йому об гострий камінь
ти голову розбий, щоб тільки кров і дим

лишились на землі по невблаганній долі
та зникнуть і вони од вітру, хмар
і хвиль...
І не здрігне Земля в своїм шаленім колі,
лиш дужче заблещить на квадратіони
міль...

1923.

Де я живу, колись була церква.
Стіни такі містично кольорні,
а на них китайські дракони і лотоси
і смуги, як у моєї коханої під очима, чорні...

Не блукає по кутках синьоокий ладан,
не читають євангелію і „апостола“,
не стоять люди з золотими ланцюжками
на жилетах,
не вклоняються низенько попові косому.

Тут тільки я пишу поеми
про наше життя робітниче,
про кохання і соняшні системи,
про моє натхненне обличчя...

Ночами мені тут так таємно.
І здається, ніби я не в церкві, а в по-
кинутій індійській пагоді,
і ніби я такий стрункий і чемний
а біля мене брамін хитроокий і лагідний.

І чогось мені хочеться до далекого Тибету,
Заблукатись на скелях з вітром і мріями...
Серце моє розхрістане крізь віки гряде
і голосить і радується на шляху золото-
лірному.

1922.

І все, куди не йду, холодні трави сніться,
де дерева шумлять і плачуть за Дінцем,
де вулиці п'янить солодкий дух акацій,
в останнє за вікном заплакане лице...

І сніться все мені далекі темні очі,
що в'януть і мовчать в осінній далені...
А щоки, як колись, вітри мені лоскочуть
і запах чебрецю несуть вони мені...

Ну, як тепер живе Горошиха-вдовиця,
де Федька — син її, застрелений в ночі?..
А ми ж не раз із ним ходили по кислиці,
де шарудів бур'ян і плакали сичі...

Ожина за Дінцем... О, любий Холоденко,
далекий брате мій, зарубаний в бою!..
не схиле вже тепер твоя нещасна ненька
на зрубане плече голівоньку свою.

І все, куди ни йду, холодні трави сніться,
де дерева шумлять і плачуть за Дінцем,
де вулиці п'янить солодкий дух акацій,
в останнє за вікном заплакане лице...

1922.

Одзвонила давно Революція.
Чую, чую бетони кричать...
І нікому тепер не молюся я,
й запеклася на серці печаль.
І солодко сміються вітрини,
а сніжинки в роспуці летять...
Десь далеко цвітуть мандарини,
і задумано хвилі шумлять...

1923.

Не біля стінки я, й не кров моя холоде,
і вітер не тріпа розірвану шинель, —
під громом і дощем роскидано колони,
і б'ють броньовики в обличчя нам огнем.

Ой, б'ють броньовики!.. Атака на залізо...
Гарячим дзвоном б'є... а в роті з пилом
кров...

З розбитим боком смерть по рейках
лізе, лізе...

І кров'ю капотить на шеебнь семафор...

І згадується знов далекий полустанок,
і од снаряду дим над житом раз-у-раз...
Так хто ж сказав тепер, що наша доля хляне
й свободи на землі ще не прийшла пора?!..

Де пил і бур'яни, під небом Перекопу
парує тепла кров аж до далеких зор...
Я чую, як гуде в диму земна утроба,
де падали вони під орудійні зойки...

І все, куди ни йду, далекий полустанок
і од снаряду дим над житом раз-у-раз...
Так хто ж сказав тепер, що наша доля хляне,
й свободи на землі ще не прийшла пора?!..

1922.

Уже зоря золоторога,
де полинями зацвіло,
кладе на огнені пороги
своє сивіюче крило.

На тротуарах не лілеї
й не лебединий в небі крик, —
дзвінка безодня над землею
чолом задуманим горить.

В поля з пахучої долоні
червінці осінь просіва...
А десь біжать залізні коні,
і пахне холодом трава...

1922.

Минай, проклята ніч, минай!
Розбийся на скалки, стрівожена душа!..
Ще довго мандрувать, коханню ще не край.
Ша, моє серце, ша...

Терпкий холодний жах... Вігри мої кохані...
Я мрію розіп'яв на золотій стерні.
В степах блукає дзвін над синіми снігами
і меркнуть димарі в рожевім тумані...

Я—чорний єзуїт. Ти не приходи до мене.
Не знатимуть вуста єгипетських очей.
Хай в стрісі шарудить сумний ноктюри
Щопена,
і плаче молодик над схиленим плечем...

Криваві коси хмар, мов згадки про минуле...
Обличчя татарви... далекий стяг... Сірко...
Ах... не піду тепер я по садках Стамбулу,
на скелях Хортиці не розкладу огонь...

Минай, проклята ніч, минай!..
Розбийся на скалки, стрівожена душа!..
Ще довго мандрувать, коханню ще не
край.

Ша, моє серце, ша...

1922.

Вір С,

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходе подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі,
і земля убирається зрання...

Дише тихо і легко в синяву вона,
простягає до зорь свої руки...
В день такий на землі розцвітає весна
і тремтить од солодкої муки...
В'яне серце моє од шасливих очей,
Що горять в тумані наді мною...
Розливається кров і по жилах тече,
ніби пахне вона лободою...

Гей, ви, зорі ясні!.. Тихий місяцю мій!..

Де ви бачили більше кохання?..

Я для неї зірву Оріон золотий,
я—поет робітничий останній...

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходе подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі,
і земля убирається зрання...

Дише тихо і легко в синяву вона,
простягає до зорь свої руки...

В день такий на землі розцвітає весна
і тремтить од солодкої муки...

Наукова бібліотека
Одеського університету
Ім. І. І. Мечникова

Од вечірнього, од синього снігу здається
місто з електричними місяцями голубим і
гнідим.

Чую, як серце у міста б'ється:

дим—

дим...

дим—

дим...

І згадується (чому, чому?..) Волоський
колодязь,

де навкруги, ніби люди, стовпи...

А над ними небо, як фіолетовий колодій,—
і од саней б'є в обличчя діамантовий пил...

Іду по пухкій і по тихий дорозі,
по боках дерева, дерева, дерева.

Дзеленчить на далекому розі,
і рипить на морозі

вата...

Хтось на небі пером написав
Золотими чорнилами:

місяць...

Не дописав

і...

замисливсь...

1923.

Сняться мені ешелони і далі,
грізні загопи...

А сосни шумлять...

То не серце у тривозі б'ється дзигією
на палі,—

червоніє і несеться над безоднями Земля...

Ми замкнули грозу в телефоні,
блискавиці несем по світах.

Крик у ночі:

—На коні! На коні! На коні!..

І зоріє над шахтами стяг.

Зашуміли вже крила червоні,
і невидний кричить паротяг...

Простягдися дроти на всі гони,
Гей, за обрієм радіо-дні!..

Ми замкнем, як грозу в телефони,
у райони стихію стихій.

Сняться мені ешелони і далі,
Грізні загопи...

А сосни шумлять...

То не серце у тривозі б'ється дзигією на
палі,—

червоніє і несеться над безоднями Земля...

1923.

Голову розбив я об каміння неба,—
На заході морок, на заході кров...
І в нестямі вітер утікає степом,
ніби блиск останній скинутих корон...

О, мої шукання, мрії—метеори!..
Не шумує листя, в жилах не вино,—
місяць народився ніби тільки вчора,
а уже блукає на степу давно.

Ох, моє телятко!.. Як тебе спіймати,
Щоб віки горіло ти в душі моїй?..
Доки ти од мене будеш утікати
і ховатись раптом в голубій траві...

Я даремно руки в небо простягаю,—
На худих долонях тільки тихий сміх...
І розбив об небо голову з одчаю.
Вітер...
Сніг...

1922.

ДО БРАМИ

Там, за тихими леліючими гранями,
хто задуманий з нахиленим чолом бреде?..
Розгортаю книгу зоряну, про далеку Іранію..
Ніби мрії Стеньки Разіна,

туманіє степ...

Вітре вечірній, брат мій червоний,
хочу з тобою в далі брести!..

Падаю—

т-трони...

падаю—

т-трони...

В небі осіннім хрести.
Всесвіту сині легенди
в лотосі щастя цвітуть.
На електричні Атени
з вітром до брами бреду.

1923.

Гей, спокійно і синьо над садом,
а над морем задуманий сон
на заході губною помадою
написав і розвіз... горизонт.

То не вітру долонь оксамитова,
не проміння далеких очей,—
по воді золотою молитвою
тихий місяць до мене тече...

1923.

Ластівки на сонці, ластівки на сонці,
 Як твої зіниці в радісних очах...
 Зацвіли ромашки десь на горизонті,
 й пахнуть поцілунки, як китайський чай...
 Я твою шинелю цілував до болю
 і твої коліна любі без кінця,
 ніжні та рожеві, як березки голі,
 що ростуть далеко на чужих сонцях...
 Бачу за морями молоді дороги,
 де припав до неба синьоокий степ...
 А у тебе, мила, щастя і тривога
 на щоках холодних од очей цвіте...
 У вечірнім місті плакали трамваї,
 пропадали сльози сині на дротах.
 Я тобі сьогодні назбирав конвалій, —
 і солодко дзвонить у моїх руках...
 Ластівки на сонці, ластівки на сонці,
 як твої зіниці в радісних очах.
 Зацвіли ромашки десь на горизонті,
 й пахнуть поцілунки, як китайський чай...

1922.

Як сонце до істоми гріє,
 і пахнуть береги в цвіту...
 По пильному шосе пробіг автомобіль.
 „З дороги, гей! Агов! Агов!
 Не утічеш! Я дожену, я дожену
 і там,
 і
 ту,
 і
 там,
 і
 ту
 знайду, знайду“... ту-ту-ту-ту!..
 А десь в височіні
 шумлять, і казяться, і в скелі глухо б'ються,
 і
 знов,
 і
 знов
 назад,
 назад
 біжать ростерзані, запінені вітри північні,
 там, де в задумі тихій, вічній
 Ай-Петрі
 туманами
 снить...
 „Вернись...
 Вернись“...
 Пішла.

і тільки шаль од вітру за плечима
б'ється...

А день біжить,
а день сміється..
Згори
в долину
тумани..
„Вернись“..
Вернись...

1923.

На шматки порізав свою душу
й зашпурнув їх, ген-ген, я од себе..
несуться вони метеорами десь по
далеких світах..
В порожніх грудях тільки вітер віє,
і тоскно шарудять сніги..
Там посадив я чорную лілею,
в ній заховалось моє щастя
і тре синенькі рученята
і дивиться з благанням навкруги.
Сніги,
сніги...

1922.

Магнолії лімонний дух,
Солодкі мрії олеандри..
А в небі огнені гранати,
і мислі зоряно цвітуть...

О моря гул!

О, моря гул!..
і шарудіння хвиль на пляжі..
А там панелі ще в снігу
й морозу огневій масажі.

Ми хвилі любим,
хвилі любим.
Самі народжені од хвиль.
О, притули вишневі губи
ти до моєї голови.

Хвилини бій,
хвилини бій..
Я чую, як біжать секунди,
Я бачу космоси в траві,
в твоїх очах заграви бунту.

Магнолії лімонний дух,
солодкі мрії олеандри,
А в небі огнені гранати,
і мислі зоряно цвітуть.

1923.

СТЕП

Ходе Степ.
Замислений Степ.
А на ньому синій, синій жупан.
За туманом—туман
і татарські загони...
Розсипається Степ синім дзвоном...
Гей, крізь вітер і ніч бліді руки простяг
і поклав
на Чумацький, на зоряний Шлях...
бліді руки простяг...
Ходе Степ.
Замислений Степ.
А на ньому синій, синій жупан.
За туманом—
туман...

1922.

МАЛИНОВИЙ ПЛАТОК

Я знов один. Покірно одгоріли далі.
Й дарунок твій — малиновий платок
круг шиї ліг. І в золотій печалі
не прилетить в мою кімнату бог —
не прилетить... і крилами кохання
не зашумить привітно над крильцем.
Лиш привид твій ростанув у тумані
і все в сльозах нахилене лице...
Гей, на огні далекого Версалю
тебе вели. Блищала тоскно сталь...
І може де в півтемній тихій залі
цілує хтось вишневії вуста...
й сорочку рве... і вже криваві руки
біля твоїх розкиданих колін...
І весь в крові від огненої муки
уже лечу далеко од землі...
І вже внизу крізь ґрати зачорніло,
де вартовий карбує мірний крок,
біля вікна знайоме мертве тіло
й дарунок твій — малиновий платок.

1923.

Сьогодні на морі безоднів немає.
і все в золотім тумані.
а вітер ласкавий з південного краю
повіки цілує мені.

І хвилі об беріг, об берег з розгону
заногами синіми б'ють...

Розсердився вітер і перли солоні
шпурляє в сорочку твою...

А там, де хмарини на морі відбило,
безодня жахна повстає, —
здається, що кулю земную пробило,
мов серце, — кохання твоє.

І сніться замріяно Індії далі,
в траві дитинча-молодик,
і храм голубий, де в задуманій залі
сумує віттар золотий...

На гору ідуть синьоокі браміні,
і все в золотім тумані...

І хочу до болю упасть на коліна,
молитись на зорі ясні...

і кликати когось... Та навколо нікого.
Лиш мариво синє встає,
лиш чую, як тепла й солодка тривога
ще здавлює серце моє...

1923.

Тумани наступають із моря.
І в жалобі на скелях душа.
Хто там крикнув: „О, горе нам, горе!“
і над травами холодом жах...
тумани наступають із моря
і в жалобі на скелях душа...

Полетіла зелена пташина,
де мечеть і татарський цвинтар
(там віків золоте павутиння...)
і в кофейнях камса і міндаль...
Ой, на зорі печаль муедзіна
і на розі з корану слова...
Не запахне огнем і бензіном
молодик у японських очах.

Мов далекий огонь семафору
там над морем маяк — Ай-Тодор
Може десь уже буря на морі, —
і в крові за бортом воєнмор...
Мов далекий огонь семафору,
Там над морем маяк — Ай-Тодор...

1923.

У плащі.
А очі — зорі сині.
Задивились верби в прудковод...)
Тихий вечір... золоті коліна...
на щоці од шалі

тіні,
тіні,
тіні...

Твій кривавий, твій татарський рот...
Знову я спокійний і осінній,
Як тоді у двадцять другий год.

Тільки вітер:

„Синьому нірвана“...

Тільки вітер:

„Синьому не жить“...

там, де місяць огнений і п'яний
в невідомі і далекі страни
на воді дорогою лежить...

„Люлі дитинонці, Коліньці люлі...
дзвонять на зорі і пахне трава“...
Вночі далекі (там очі заснули)...
будеш йому ти співать...

Мишенята сині на паркані
то проміння (одгадай чиє?...)
на траві дві тіні простяглися п'яні,
обнялися тіні..

місяць
нижче
нахилився
воду
п'є
є
.
.
.

1923.

Губи в губи... тепло і вишнево...
Он пройшов задумано Дантон...
А вгорі бджолою Магадеви
Монотонно гуде камерон...
Зорі вранішні, весняні, о, де ви...
і в садку знайомеє вбрання?...
Губи в губи... тепло і вишнево...
В небі крик Червоного Коня...
В небі крик. І Гвардія Червона.
Вартовий смуглявий на мосту...
В туманах трава і ешелони,
і терпкий холодний серця стук...
За рікою тьма і невідомість...
Ой, чого ж розплакались сичі!..
Наплива й ковта ссладка втома,
і здаються ворогом куші...
І дивлюсь на воду і тумани
і лечу на зоряні шурфи,
доки місяць в небі не ростане,
доки зміна... і гудок... і дим...

1923.

ЗОЛОТИЙ ВЕДМЕДИК

ПРОЛОГ

Вечір глянув самотнім ліхтарем.
Глибоко,
Глибоко,
Глибоко...
А в чиїх то очах жабування
і огнені ночі шукань?..
Падають
комети
на голі
коліна,
і сльози біжать по щоках...
То не сльози, а сині тремтючі
одинокі огні на шляхах...
„Санта Лючіє“...
„Санта Лючіє“...
донесло й забренило в далеких вітрах.
„Санта Лючіє...
Санта Лючіє“...

За кордон, за кордон, за кордон!
А на віях заплакала смерть.
Я ніколи не бачив Америки
і не був я на березі Рони.
За кордон, за кордон, за кордон!..

Пливуть, гойдаються, в тумані синьому
думки розірвані
немов з листа колишнього кохання останні
папірці...

Пливуть, гойдаються в тумані синьому...
В руці
не срібло мотузяне,—
то од очей примружених до місяця біжать
дроти прозорі...

Що чую я?..
„Іще... іще“..
вуста ростулені і тіла дух медяний...
А може це не я?... Це тільки місто п'яне...
„Іще... іще“..
і кров лілово задзвонила...
Яка це сила?...

Яка це сила?..
В очах огонь, в ушах вігри...
а підо мною дві зорі,
і в їх солодку глибину
дивлюсь, дивлюсь

і
потопаю
і потопаю...

Яка це сила?.. Яка це сила?..
Як би я жив в віки доісторичні,
я б не писав оцих поезій, а слухав, як
шумує море,
ганявся б за коханою, і в гніздах над землею
ми б падали в нестямі...
і тільки пальми, і тільки море
а в небі...
вітер...

Але я тільки В. і С.
а може ні?! і це у мене
од електронів, простору і тембру, ночей
і днів, од виміру усього

в одній руці залякли віжжи,
і я керую часом
і рухом я керую...

О, мій ведмедик золотий!..
тебе привів, коли я спав, до мене лама
синьоокий

і так сказав:
„Не раз народжувався й умирав, і порох
твій вітри носили

і все шукав,
шукав,
шукав

ти дівчину з очима золотими...
І буде час,
коли оцей ведмедик сумною дівчинкою стане.
Й лілеї їй дадуть наймення
маненьке:
Ві—
Ра.“

І я заснув.

Прошли віки.

І в день, коли плакати листя
огнем асфальти облили,
почув очей твоїх питання:

„Ти?..“
і очі блиснули, що:
„Я“.

Ковтає ногами дороги,
хвилюється темне вбрання...
а місяць осяяні роги
встромив в голубого коня:
Кінь—час.

Кінь—даль...

А в серці огнений чингал...
Од місяця до земної кулі (о, моя огнева
долина!..) простяглись і побігли тонелі, тонелі

од бігуна—до бігуна...
мої мислі на соняшній стелі...
Ой, чи скоро ж настане весна?
На трамваї до міського парку,
там де сосни пахучо шумлять...
Чи латишка ти, а може татарка?...
... і в очах, де ведмедики сплять...
На трамваї до міського парку,
де пахуча і тепла земля...
Кінь — час,
кінь—даль...
А в серці огнений чингал...
Били там,
били тут...
„За битого двох не битих дають,
та й то не беруть“.
Били там, били тут,
били там, били тут...
Почуваю, як он метушаться
з портфейлями, де замість відношень лімо-
нард та лимони...
А ми—на далі, на далі, а ми—на гони, на гони...
але ми—на далі, але ми — на гони...
й поміж нами я бачу тебе,
вітер гладе кохане волосся...
це нічого, що порвані щіблети,
але серце—на зоряні роси,
на зоряні роси...

I.

І зупинились гнівні коні.
І падає на гній криваве
молоко...

Хто це ламає руки,
руки ясні, в агонії?...

„Огонь!
Огонь!
Огонь!“

Майбутнє—мрії рожеві часу.
Майбутнє—сопілка даліни.
А на небі розвіяне гасло
і на землі

сни.

Гей, на розі мого кохання пахне розстрі-
лами даль!..

Вітер цокає в ставні:

„Лю-
бо,
встань“...

Вітру наймення—Володька. Сумно дивлюсь
у вікно.
Снилась мені ти на фронті. Роки... секунди...
давно...

II.

Зірвав з коня, і...
гох!

ударив об землю...

Крикнув шалено:

„Моя!“

а я твої очі едеплю,
та не перший, не перший
я.

III.

Вітер над морем... скелі... В море я кинув когось.
Місяць доріжку стеле, ніби на хвилях огонь...
Місяць доріжку стеле, ляжу на ній, засну...
Тихо, без дум опускаюся в темну, холодну труну.

ОСІННІ ЗОРІ

„Куди дивлюся я?.. Дощі, дощі і мряка...
куди звернуся я?.. Запорошило. Ніч...
Крізь хуртовини рев далекий, дзвін на сполох,
дзвонар рятує десь, а дзвони замело...
Микола Хвильовий.

Не піду я з блакитним словом
менестрелем співати про „Зіну“.
А згори молодик малиновий
задивився в розчинені сіни...

ЧАСТИНА ПЕРША

I.

Де вода затопила забої
одзвеніло, одцокало кайло,
й тумани голубою габбою
молочай по траві расплескали...
Тумани молочай расплескали,
і небесні заплакали гони...
Над покинутим озером чалим
зарясніли дроздовців погони...
То не крик заводської кукушки,
і не я на підйомному крані,—
б'ють снаряди прискорено й дружно
з темношкірих орудій Британії...

Ой, дзвеніла трівожно чавунка,
паровози далеко кричали...
І напружено щулила вуха
темна ніч над сумними кущами...

Світ-за-очі тікали селяни,
покидали хатини порожні,—
а в полях золотих гаолян
шарудів тільки вітер трівожно...

Ой, бриніли криваві рими
і тремтіли осінні зорі...

Насували тай хмароньки з Криму
черепахали з Чорного Моря...

То не хмари припали на стерна,
пилюгу не збивали тачанки,—
під воротами Комінтерну
цокотіли задумано танки...

Обнімалися темні далі
з чорним паром душі моєї...

Та не плакали ми, не ридали,
як полки одступали з зорею.

Волікли за багнети рушниці,
від страшної тремтіли втоми...

А вгорі золотими птицями
пролітали хмарки додому.

II.

На дворі знов зима, і падають сніжинки,
і вітер їх несе в туманну далечинь...
А десь копита б'ють погрозливо та дзвінко,
й поміж хрестами рям трівожно скло
брянчить...

В останній може раз зітхнула десь дитина...
Ах, не одна вона, їх, леле, тисячі...
А десь копита б'ють, і люди йдуть
невпинно,
й музика по кафе солодить апетит...

І задивився Віз і журиться над нами,
мов також, як і ми, загину він чіга.
І тихо без кінця по над ворожим станом...
Сховався, весь в сльозах, за хмари молодик.
І ніби чую я холодний дух майдану,
і ніби бачу я похилені тини.

V.

Холодний Сени дзвін... де спить робоча доля,
приборкана огнем та панським батогом,
де стогне дітвора обдерта й напівгола,
де за пикатий рід і зброя і закон...
І ніби бачу я похилені обличчя
і ніби чую я тривожний довгий зойк...
Та доки ж робітник лежатиме голічірва
і будуть править ним лойд-джорджі та керзони!..
А в центрі без кінця шумують тротуари,
то в ланцюгах огнів захеканий Париж...
і бачу в вікнах я в шаленім танці пари
та дзеленчить об скло веселе „попури...“
Де гори та сніги, роскинулась Генуя,
в палатах золотих передостанній бій.
Зо дню, з доби тії й хвилинки не засну я,
коли там діло йде про РСФСР.
На гору гляну я—хитає вітер дзвони,
і ніби бджоли зор над шахтами летять,
де потопає колись в озерах самогону
й молився матюком замузаний шахтар...
Погляну за Ламанш, задумались шотланди,
на південь гляну я—колони кучугур...
То ростинає даль не менестрель Гренади,—
по-під землею йде далекий зброї гул...
І крихко падають од гулу того гори,
і червоніє даль, мов листя в-осени...
Уже ногою став я на горлянку Вчора,
й роздавлені кістки волочуться за ним...

ПРОЛОГ ДО НЕВІДОМОЇ ПОЕМИ.

I.

Не я пишу оцю поему,
а тисячі:
з блідими виснаженими лицами, з чор-
ними трояндами під очима...
Тепер,
коли на тротуарах, блідих од снігу,
на кожній вулиці, на кожному розі
мерзне дітвора з цигарками „Пароль“
і „Avanti“.
Тепер,
коли жінки революції перестали одягати
обідрані шіnelі,
робити аборт, стригти волосся:
руде, чорне, каштанове
і т. и...
і т. и...
Тепер,
коли попи почали прилюдно палити
цигарки,
і стригти волосся:
руде, чорне, каштанове
і т. и...
і т. и...
Я чую, як пахне димом і кров'ю.
кожний удар мого золотого годинника,

на якому чітко вибито:

„Герою Перекопа от Реввоенсовета
N-й армії“.

II.

Це було в далекій невідомій країні,
такій невідомій, як моя поема.

Я не знаю, що буду писати далі,
як не знаю,

хто заронив мені в жили
отой тривожний рух
солодких атомів гемоглобіну...

як не знаю,
чого то блукають на панелі
тіні дровові

в ритмічній хитанні,
в безжурній хитанні...

Це було в далекій невідомій країні,
такій невідомій, як моя поема.

III.

Я прийшов на станцію „Револуція“,
коли ударив другий дзвінок.

Дівчина з очима газелі спитала:

„Ваш партквиток?“

— „279305“

— „Вагон передостанній“.

Дим...

Дим...

Дим...

IV.

Київ в руках повстанців,
а небо--на бурі, а небо--на грози...

„Якого полку?..“

— „7-го советского!“

Тра-та-т... тах!..

А небо--на бурі... а небо--на грози...

V.

Ой, морозе, морозе!

Який же ти геніяльний художник.

Коли дивишся на шибки, розмальовані
тобою,

то здається,

що блукаєш ти десь у Криму по
провулках татарських аулів...

Або читаєш поему:

„Наль і Дамаєнти“...

Ой, морозе, морозе!..

VI.

А трамваї на стіни будинків, на панелі
й на рейки кидають
килими сині й прозорі...

Це я хожу по місту з одрізаною головою
і на руках у мене б'ються і дзвенять
одинокі жилки,

а може вулиці майбутнього міста?!..

Чи чуєте мене, поети селянські?

На холодних станціях Республіки

в вікна заглядають явори,

і мчаться, мчаться ешелони

— в холодне око зорі...

А трамваї на стіни будинків, на панелі й на
рейки кидають

килими сині й прозорі...

Це я хожу по місту з одрізаною головою...

НЕП.

ОКСАНА

*Присвячую Антону Васи-
льовичу Дикому на сполин
про к. ч. 28.*

I.

Де стукотить коток на золотім гармані
і од полови дим розвіяно летить,
там в соняшнім меду цвіте платок Оксани,
і в'яне по ночах над полем молодик...
І кожне літо так. Зимою шахти, гони,
до церкви тихий дзвін, біограф, парубки...
кохання в глибині з веселим коногоном,
де п'яним вітром б'є продольні дух важкий...
І все неначе сон прозорий та холодний,
неначе по ярках розкиданий бур'ян,
неначе над Дінцем пахучий дим заводу...
О, камерону дзвін, о, біль забутих ран!..
Вишневий краю мій!.. За що тебе кохаю?
Як пахнуть по весні далекі береги,
як проліски цвітуть, як зорі небо крають,
і в щоки вітер б'є тривожний і швидкий...
Вишневий край мій!.. то на твоїх дорогах
я перший раз почув смертельний бою дзвін
і дух крові в снігу. солодкий, як тривога
під зоряним огнем, коли цвіте полинь...

Холодний дикий день простяг свої долоні,
де огнено гудуть далекі города,
де ко кутках вітри, мов норовисті коні,
і розсипає дзвін, осінній дзвін, вода...

Де вулиці п'янять мелодії заліза,
і голубим крилом простори б'є бензин,
де небо над усім таке бездонне й сизе,
бажання і думки заховані мої.

А Осінь все летить, як золота шуліка,
і тепло шелестить сухий пожовклий лист...
О, скільки буде вас без краю та без ліку
таких хороших днів, як то було колись...

II.

Заплакані степи гуділи і стогнали,
од трупів слався дух, мов од осінніх трав...
І клали небеса байдужий блиск опалу
на кучері стерні з бездонного цебра.
На крицю й на дроти повзли в задумі танки,
вгиналася земля за ними, вся в крові...
Ожиною цвіли й недоцвітали ранки,
вгортали в пелюстки передостанній бій...
І блимали огнем тривожні горизонти,
та хлюпала й текла селянська тепла кров...
Проходили, мов сон, через ворота фронту
дивізії й полки, щоб не вертати знов...
І важко стало жить. Покинула Оксана
росхристане село для іншої мети.
Вона пішла туди, де гоють братні рани,
де на очах журба, а в серці тільки дим...
Як важко пахли дні солодким йодоформом,
і снилися бої і рейки в туманах,
немов холодний блиск орудій на платформах,
коли в траві вмира од пострілів луна...
Тяглися од заграв тремтячі бліді руки,
і зорі мацали похапливо вони...

І марили (про що?) в осінній тузі луки,
здавалось, не вернуть ніколи їм весни...

Летіли вдаль думки, немов осінні листя,
і серцем прийняла Оксана жах війни,—
так дитинча мале всміхається в колісці,
коли над ним пливуть якісь неясні сні...
і часто по ночах, коли шуміло поле,
і вітер замігав за потягом сліди;
здавалось небо їй покинутим забоем, —
і між пластами хмар карбітка-молодик...

Село, моє село! Не тоскно пригадаю
твій шелест і журбу заплаканих дорог,
де в шумі яворів на теплім небокраї
неначе запеклась розляпаная кров...
Червінці в бур'янах наляло теплим дзвоном
і в проводах гуде і плаче телефон.
А сніг уже летить замріяно і сонно
такий легкий, легкий і тихий, як любов...

III.

Проходила зима така важка й кривава,
і про весну шумів водою березоль,
на вулицях земля була, неначе кава,
де вечори цвіли од електричних зор...

І м'яко бігали за вікнами трамваї,
де п'яним стрибунцем за ними синій блиск,
де цукром посипав церковні тихі бані
з долонів голубих далекий молодик...

Не теплим полинем і димом пахли гони,
з підстреленим крилом не падала біда,—
мов листя в-осени з офіцерів погони,
летіли в кров і грязь під чоботи салдат...

Як радісно пила Оксана дух повстання,
де задки в царський трон ударив березоль,
бо бачила не раз в накуренім шпиталі
од болю і страждань туманний брата зор...

IV.

Чого ж це знов на фронт і знов—До
перемоги!
і знову кров і жах в обдурених очах...
Салдати в постолах... і без кінця дороги...
і вітер в прапорах.

V.

Як пахли на степах червневі теплі ночі
й не вірилось, що десь на вулицях Москви
схилився, весь в крові, роздавлений робочий
за те, що не схотів на пана він робить...

Гей, крізь огонь і гул селянська наша доля
З торбинкою блука в тривожних городах...
Там діти по кутках обідрані і голі
й заплакані жінки пожовкли од труда.
Та тільки де-не-де пройме полотно ночі
якесь передчуття, мов серця перебіт...
і знову все шумить і знову все гуркоче,
мов падає з плачем каміння на гроби...

VI.

А в далені шумів уже крилами жовтень
і небо пінили, далекі хвилі зор,—
то встали, як один, на бога і на чорта
і розіллялись скрізь, як огнений бензол...
І вже летіли в грязь не золоті погони,
а голови з панів распатлані й важкі...
І скрізь, куди не глянь, гуділи ешелони,
то мчали на fronti, на бій більшовики...
За ними з вітром гул, за ними з вітром дзвони,
надії та любовь, прокляття і огонь,—
і кликали кудись далекі сині гони,
й пожежі били вверх червоним батоном...

І сняться все мені на станції заgonи,
де вітер дерева додолу нахилив,
в вагоні крізь вікно Оксани зор безсонний,
неначе в туманах заплакані поля...

Ї не вірила вона, що Гвардія Червона
не за робочий люд, а за тирана йде,
бо в кожного в очах тривожних
і безсонних

безмежний, як любов, якийсь огонь цвіте...
Бо всі ж вони такі замурзані і босі
од шахти і станка, де сходила весна...
І зрізала собі Оксана чорні коси
і одягла шинель розірвану вона.

І знов, неначе сон, далека Лоскутовка,
розбитий броньовик і на пероні кров...
А за горою грім ударить і замовкне,
немов лопата б'є в розбитеє цебро...

VII.

Колись зелений лист немов іржа поїла
і навіть димом тхне од холоду стерні.
Тут кожний день гуде якась залізна сила
і обрїй доганя по рейках золотих...

Жевріє в бур'янах, мов огнені примари,
над шахтами встають і кличуть
в далечинь,
на головах у них вінком рожевим хмари,
і од очей дзвенять і падають мечі...

Мов одчиняє хто заковані ворота
в якийсь незнаний край... і серце, як орел.
І падають мечі, гей, на шахтьорські роти
й ковтає далину гарячий стали рев...

Чиї ж то крізь огонь далекі сірі очі
і губи молоді, мов свіжий теплий цвіт...
Минуле, все в крові, розірване на клоччя,
в прибулних туманах розкидали степи...

VIII.

Але гуділа даль і в'яла з переляку...
О, небо, заховай скривавлене лице!..
То з заходу прийшли германці й

гайдамаки

і золоті лани затяли, мов свинцем...
О, це ж вони тоді зарізали заводи,
як пахла холодом Донеччина моя!..
І був над полем жах, немов кривава сода.
Засипала душі задумані поля...

Змішали все в крові... І на отряд Оксани,
неначе грім упав,—попали всі в полон...
Неначе й досі там гуляє вітер п'яний,
і в виїмці лежить розбитий ешелон...
В холодну темну ніч виводили Оксану,
як тисячі других... О, хмарний цей закон!..
Ах, чула тільки ти, Донеччино кохана,
Сухий і гострий крик: „По зрадниках...

Огонь!!!“

Яка ясніє мить?... Але не вірю в чудо.
Привіт тобі палкий, Японіє моя!
Японський карабін... маненька куля
в груди...

Оксана ще живе, про це вже знаю я.
Ї сховав дідусь в чулані голубому,
ходив за нею він, й одужала вона.
І знову без кінця далекий дзвін забою,
посьолок заводський і неба глибина.
Ну, як вам розказать про Осінь яснооку,
як кожний раз вона приходе на степи...
бо бачив я не раз чоло її високе
і з вітром їй писав поеми голубі.

Блукає листопад і в шахти заглядає,
неначе з лістя він браслетами дзвенить,
так иноді верба, верба журби конає,
коли згадаєш ти, що буде ще весна...

І цей покірний біль і неба сині шлюзи
кохання перший день нагадують мені...
Ой, стогне серце десь і п'є в солодкій

тузі
узори теплі мрій... То я бреду в огні...
То я бреду в огні... В душі далекі гони
й фіялками цвітуть несказані слова...
А в небі молодім, де хмари-коногони
неначе шелестить червінькова трава...

IX.

Ридання, біль і сум... Під чоботом
германця
схилився робітник і стогне селянин...
А в далені гуде і ввечері і вранці,—
то з півночі ідуть, що встали, як один...
В степах залізний дух... То Армія Червона
простерла вже крило на північ і на схід...
І таяли, як дим, петлюрівські загони,
бо воювать не став германець-більшовик,
бо селянин повстав, простяг свої він руки
усім робітникам без нації тавра,
й під шелест яворів, під орудійні згуки
до серця притулив кохану Владу Рад.

X.

Чого ж то буйний Дін, що славний
нагаями,
яких робітникам ніколи не забудь,
хвилюється й гуде за генералом п'яним
і знову нам несе важкую боротьбу?
Кричали по ночах міста в крові й одчаї
і падали мости все ближче до Москви...
Змітали все огнем злотопогонні зграї
і сунули в пітьму погроми та гроби...

Під Брянськом дим і кров. . і в тил ворожі
рейди...

од пострілів біжать огні, огні, огні...
І плакали без слів в траві осінні флейти,
де пахли од крові і в'яли полині...
Кричали по ночах міста в крові й одчаї,
і падали мости все ближче до Москви...
Змітали все огнем злотопогонні зграї,
і сунули в пітьму погроми та гроби...

Буденний, де ти, де?.. Уже твої отряди
Списами в небо б'ють, і небо все в крові...
Так Р.С.Ф.С.Р. летить у тьму снарядом
і буржуям несе вона останній бій...
Удари під Орлом... І з жахом білі банди
на південь золотий біжать, біжать, біжать...
Дзвеніли черепи, і з бурею команди
в потилиці панам летіли дим і жах...

Ой, хто ж то на коні, де пил і ескадрони,
не видно од крові під шапкою очей...
І хочу вірить я, що упадуть корони
і по старій землі Свобода потече.
А море (як тоді...) з пахучим теплим дзвоном
в чайній тузі б'є об жовті береги,
неначе де дзвенять без ліку камерони,
і од продольнів дух солодкий і важкий...

В чиїх очах тоді цвіли огнем Атени
і марив Діоген про соняшні віки,
чи бачив він тоді колиску Комінтерну,
чи марив він тоді про радіо-дзвінки?..
На теплих бур'янах не син то батька ріже,—
(хто знає про закон класової борні!..)
Одеса і Херсон, а з-заду Запоріжжя
в синяві заплели червінькові пісні...

Над морем синій парк. Блукає місяць в травах.
В заливі кораблі, мов чайки золоті...
і на воді тремтить, неначе путь кривава,
та нескінчима путь, куди нам треба йти...

То глянув крізь віки прожектор з опівночі,
і хмуρο шелестять під вітром прапори,
неначе розказать вони до болю хочуть
про ту гарячу кров, яка на них горить...

По вулицях вузьких блукала там Оксана,
їй місяць положив на губи діамант,
і ніби йшла вона од поцілунків п'яна,
немов за летом мрій на зоряний туман...

XI.

Хай з заходу летить орел одноголовий,—
йому не проковтнуть радянського герба,
бо захлинеться він в своїй поганій крові
і упаде в диму на огнених степах...

Палає в туманах: „Од можа і до можа!“
і пахнуть полинем жовнірській ряди...

І висне без кінця над Київом тривожним
розірваним рядном важкий зелений дим ..

І знову дзвоне бій. О, зоряні легенди!
вже фіолетом даль в очах моїх цвіте...

То на підмогу нам з Кубани йде
Буденний,
і радісно шумить непереможний степ.
Один удар—і фронт, залізний фронт
прорвали...

Ах, не поможе їм французький маршал Фош.
До Праги без кінця скажені крики мчали,
як вітер в-осени: „Дайош! Дайош! Дайош!..“

І бачили полки форти далекі Гродно
і мури Осовця під крилами зорі...

Та одкотився знов великий гнів народній,
неначе на степах грози далекий грім...

Не скоро пан-орел свої загоїть рани,
спокійно не засне варшавськеє сміття,
бо привидом горить на сході крізь тумани
„республіки рабів“ непереможний стяг...

І Армії пішли до брами Перекопу,
де розгорався знов останній може бій,
де виноград цвіте і Врангель крутолобий
рядами батарей вдивляється в степи...

Гуде, гуде, гуде по селах і заводах
пекучий довгий крик: „Злидаре, на коня!“
а десь по-над Дінцем журба осіння бродє,
і хвилі голубі задумано дзвенять.

В той день, коли сніги піщані груди вкрили,
і вітер без кінця шумів над Сівашем,
орудії панів в агонії забили
і небо облили загравами пожеж...

Який то довгий день!.. І зразу 10.000
пожер останній штурм... який то довгий
день!

І вже погоні грім ростерзаний і дикий
далеко по снігу загонами гудє...

О, Перекопе мій, і проклятий і любий!..
Тепер червоний ти. А в серці в'яне спів,
що не побачить їм уже заводу трубів,
що не почути їм ой-ойкання гудків...

Не плачуть журавлі, не мчаться ешелони
О, дзвоне голубий закованих дорог!..
Тепер на місці тім, де одгуділи гони,
Задумалась трава і пахне димом кров...

XII.

В Полтаві женвідділ. Там бачили Оксану.
Неможна й розказать, яка тепер вона.
Як море в-осени, коли на тебе гляне
задуманих очей бездонна глибина...

На зборах кожний раз. Вона вже комуністка.
Як кожний з нас, вона кохає РКП.
і голосом дзвінким і зором промінчастим
гуртує на селі жінок вона тепер.

XIII.

Горілим пахне даль. Я бачу, як Надволжа
худії руки нам з риданням простягло...
З Європи робітник далекий і хороший
не може хліба їм прислати на село.
Як зуби золоті, зацілено кордони...
Коли ж сонця повстань ростоплять їх навик!
І в діамантах зор наступить на корони,
як вітер, як огонь, свободний чоловік.
Як радісно шумлять кафе і ресторани,
а рядом, ніби тінь, голодний робітник...
Який же вітер нам тепер залиже рани
і щастя нам яке з глибокої труни?...
А листя шелестить на мокрих тротуарах...
І хочеться стрілять і плакати без кінця...
Невже ж даремно нам гуділа даль пожаром,
і в шахту полетів з свинцем у грудях цар...
І все, неначе сон...голодний фронт...Оксана...
І в сивій даліні маршрутні поїзда...
О, вітре любий мій, товаришу мій п'яний,
невже ж забули ми з тобою дзвін труда...
Бо тільки він один нас визволить з недолі,
а владу з наших рук не вирвать ворогам.
Надволжу ми дамо і сала й бараболі,
не висне ще без сил робочая рука!
Шуміть в останній раз буржуйській квартали,
хай в гобеленах снуть Чайковський і Шопен...
Бо сурми і гудки давно вже одридали,
і кров'ю капотить останній наш шабель...

XIV.

І захотіла знати Оксана всю природу,
од чого дощ іде, і грім по небу б'є.
Поїхала вона до-дому в Третю Роту,
щоб глянути хоч раз і на село своє.

З женвідділу вона попала в Губпартшколу,
зорею де цвіте над городом Артем.

Навіки слава тим, хто босий і хто голий,
належить тільки їм Майбутнє молоде!..

До Харкова лежить блискучая дорога,
ну а по ній гудуть вагони раз-у-раз.

І світить молодик—мій брат золоторогий
крізь марицо віків на мій вишневий край...

1922.

1871 РІК

ПРОЛОГ.

Схилився тоскно день над баштами
Версалью,
співає далечінь про синій, синій сон...
Чи сниться це мені?.. Обличчя... кров...
і далі...

і кров'ю капотить над золотом колон...
Чи сниться це мені?... З далекої Вандеї
неначе море б'є тривожний гул пожеж...
Над трупами борців за правду, за ідеї
тепер тільки трава на цвинтарі Ла-Шез...

Я бачу крізь вогонь і дим Мон-Валер'яну
Дюваля зор смутний, — а в ньому смерті тінь
й останній сонця блиск, що на смер-
тельну рану

упав і затремтів в риданні золотім...
На балках барикад я бачив Де-Лаклюза
(з гарячим вітром куль останній в груді жах...)
між трупами в крові його пропала блуза
і тільки пил і дим крутилися в очах...

Домбровський он лежить... а повз
нього проходять
сумні товариші з риданням на вустах...
і навіть вітер змовк і більше не виводить
своїх сумних пісень в щілини барикад.

Смертельний криє жах льохи Пале-Роялю,
в кутках блукає сум і точить кров одчай...
І все чекає день, коли проснуться далі
й камінню іскри дасть раптовий дзвін меча...

І все чекає день... В просторах темно-
синіх,

де Ейфелів гостряк, в протуберанці дим...

О, як тривожно там, де тільки тіні, тіні
і ніби од пожеж пропечені сліди!...

Чи сниться це мені?... В провулках барикади
і од снарядів дим, де море темне блуз...

А вітер в вікна б'є розхристаний і радий, —
то вийшов на майдан замучений француз...

То вийшла на майдан замурзана дитина,
й чоловікам жінки патрони подають.

А десь гармати б'ють тривожно і не-
впинно,

огнем і чавуном по барикадах б'ють...

Ой, шле колони Т'єр!.. жахне все вужча коло,
І падають жінки над трупами дітей...

А в небі молодик, мов золота гондола
в зелену далену задумано бреде...

Ой, шле колони Т'єр!.. Стараються
версальці

як можна догодить за золото панам...

І заломила ніч в смертельній тузі пальці,
мов дивиться згори в останній раз вона...

Провулки в далені під тоскною габою,
ховається в кутках передчуття зорі...

То спогади встають в синяві чередою,
і злякано тремтять під вітром прапори...

І сниться все мені маненький хлопчик Ціна,
а кров із живота на тротуар тече...

Все нижче до землі схиляються коліна
й холоне ніби день і гасне блиск очей.

Де важко кров несла з печальним дзвоном
Сена,

і кров'ю капотів над димарями день,
по вулицях вузьких блукала тінь Варлена
і кликала на бій замурзаних людей...

Окраїни мої! Чого ж під синім димом
так зажурились ви на передодні бур?...

Квартали буржуїв гігантами рудими
над вашою бідой безжалісно встають.
Летіть, мої пісні, на крилах марсельєзи
і до нових повстань скликайте без кінця,
за те, що навели на зорі мітральєзи
й обсипались, як цвіт, робочії серця...

О, гільотини дим і блиск на лицах милих,
неначе липи мед од радісних очей...

Так солодко тоді сухотні груди нили,
неначе й досі щось під ребрами пече...

Рядами в тьму ідуть аж-он мерці Комуни
й до помсти кличуть нас... О, федератів мур!..

Мов падає вода на огнені буруни
і злякана шкварчить од невимовних мук...

Де расплескала кров обідрана блуза,
крізь вітер і туман про радіо-віки
рубіними слова шпурнула наша муза,
й немов басує десь вишневий ранку кінь...

Вечірня впала тінь од арків на канали,
неначе тут пройшов середньовіччя дух...

Мов очі у мерця померкли і запали
волошки степові моїх проклятих дум.

I.

Тікають по полях обідрані салдати,
бо Прусія пройшла давно за рубікон...
І дивиться на них і хоче щось сказати
із глибини віків сумний Наполеон...

І ніби дим пройшли далекі піраміди,
і Австрії журба і вогники Москви...

Ще нижче нахили чоло своє розбите
о, Франціє моя, в рясний од крові пил!..

Тікають по полях обідрані салдати...

А з неба, як на зло, дощі, дощі, дощі...

О, ще не раз буржуй пошле на брата брата
й крові нап'ються ще пощерблені мечі...

Летіть, мої думки, де на ланах Шампани
лунає дзвін пісень потомлених дівчат,
де кров'ю облило за далиною грани,
і в'яне молодик в заплаканих очах!..

І я отой салдат і кінською слиною
обляпано штани розірвані мої.

А в серці похорон, бо ворог за спиною.

І стогнуть без кінця бої, бої, бої...

Рожевий молодик схилився над травою
і пахло од трави солодким і терпким...

На сполох било десь... прощався я

з тобою,

й тривожно землю рив мійноровистий

кінь...

Я не піду тепер на згуки карманьоли
в веселий хлопців ряд під молоком небес!..

А кликала трава було, здається, вчора
і тьохкав за кущем невидний соловей...

Вже видно дерева під стінами Парижу,
все ближче вороги... О, краю бідний мій!..

А небо все в крові, мов велетенська грижа,
немов в останній раз звисало на степи.

II

Невже в полоні я?.. О, Франціє кохана!
Старенький цей мундир нащо тепер мені?
Нащо мені тепер мої почесні рани,
Коли в полоні я свої марную дні?..

Куди піду тепер з гарячими сльозами,
коли звязали нас смертельним ланцюгом.
Нам слухать тільки тут безсонними ночами,
як пахнуть дерева і лопотить огонь...

Та тільки в глибині жевріє десь надія,
що не забудуть нас і виручать свої.
Але даремно все: то з ночі вітер віє,
і ростинає тьму біля Парижу бій...

III

Неначе греблю де прорвало й затопило...
На кого ж ми йдемо? Куди нас кличе Т'єр?..
Чиї ж то по ночах далекі дзвони били
тривоною й огнем в худе лице моє?..

Як ляльку, привели з ганебного полону
мене, немов у сні, в версальській ряди...

На кого ж я піду в закованих колонах
і смерть чию не раз побачить зір пустий?..

А хмари все біжать на захід помертвілий,
і хочеться стрілять в далекий молодик...
О, де ж, безумний я, тепер позичу сили,
щоб серед зла й крові правдиву путь знайти?

IV

„Гей, полонянка ось!..“

— „Яка ж вона хороша!“

— Та тільки дуже зла!“

Я глянув і зомлів...

О, це ж вона, моя троянда Де-Лароша,
якої не знайти на цій страшній землі...

Ходив, прохав, молив... даремно... щастя в'яне,
як сніг отой, що був недавно на полях...

Сьогодні на зорі її уже не стане,
бо не один я чув коротке: „Розстрілять“.

О, сили, небо, дай! Трава моя кохана!

Як визволить її, бо знаю все тепер,
куди вони ведуть оцих салдатів п'яних
і шелестить над ким крилом печальним
смерть?..

V.

Один і другий стріл... Який гарячий вітер!..
Впаялася в мою коханої рука...
Навколо по щоках без жалю б'ють нас віти,
і стрілянина десь поволі затиха...

Провулки та любов... А там, на барикадах
ми, знов товариші, несем Комуни стяг...

Але тремтить журба: ми не роздавим гада,
без сну і без води посохли нам уста.

Невже ж забуду я, коли прибігли з нею—,
й мене товариші, мов брата, прийняли.

В червоні дні Комуни тепер лечу душею,
мов до далеких зор, коли я був малим...

Я не забуду ніч, коли мені на груди
схилилася її розбита голова...

Чи сниться це мені?.. Далекий гул орудій,
і в шелестінні трав коханої слова:

„Ти крізь віки пройди, і буде день крицевий,
коли ножі—слова, коли слова—ножі...“

Під бурі од повстань, під громи ти про цей бій,
за що лилася кров, нащадкам розкажи“.

І раптом, дз-з-з... і зойк... О, прокляті
версальці!

Не знатимуть уста єгипетських очей.

На що мені тепер життя моє і даль ця,
коли по балках кров парує і тече...

VI.

Цілунки та вино. Й сержант веселий Герман,
гадає він про свій далекий фатерлянд.
Немов яким огнем йому наляло нерви,
здається все своїм, солодкою земля.

А потім, ніби тінь, обходить він гатрулі,
де грізно в далені підводяться форти,
де в міста глибині дзвенять і плачуть кулі,
і гинуть злидарі з Марселем молодим...

Цілунки та вино. Й сержант веселий Герман
гадає він про свій далекий фатерлянд.
Немов яким огнем йому налляло нерви,
здається все своїм, солодкою земля.

VII.

Що хряснуло вночі?.. Зі зламаним хребетом
упав робочий люд на огнені шляхи...
Чий регіт чую я, мов блиснула ракета,—
то перемоги день святкують гробаки...
Шовками залило веселі тротуари...
Он радісно кричить нервова мадмазель...
А я піду в крові туди, під небо каре,
де вітер і журба заплаканих осель...
Чи чуєте мене, далекі комунари?..
Крізь тумани віків тепер я вам кричу,
що ми на сході ту страшні розбили чари...
Паризьким злидарям невже ж цього
не чуть?..

Вас 10.000 там ковтнули барикади,—
нас 10.000 теж—під Перекопом тут,—
тоді не ви, а вас змішали з кров'ю гади,
а зараз тільки нам побіди дні гудуть.

О, зорі ви мої!.. Я не про вас співаю.
Де небо в димарях, мов синій папірець,
над заводським гудком печаль моя конає,
й поезія моя з Червоним Октябрем.

1922 г.

ВІРА

ПОЕМА

т. Кулику.

ПРОЛОГ

Бувають хвилини, так непевно буває,
коли губиться віра
в телефони й листи.
Тільки тінь велетенська на панелі і мурі
сягає,

тільки тінь...

А на башті:

О-

дин-н...

О-

дин-н...

О-

дин-н...

...І далеко, далеко холодні вокзали...

Пахне снігом та кров'ю...

і секундами—дні...

З ночі:

„Стій!“

щось

од грудей

у-

низ

поповзло

і...

унало...

За селом -- тільки вітер
С і в обличчя — огні.
вонно, сонно... і коні... Шелестить на дорозі
в'яле листя осінне... А де тіні на розі,
хто у тузі й тривозі?..
Блідий вечір
і
очі...

Як безумно і скоро! Авгорі тільки вітер кликоче...

А вгорі — тільки зорі...

А, гей, далі, де хвилі і лози і коні
на піску золотому смуглява дитина.

Хвиля хвилю невпинно,
хвиля хвилю невпинно

в далену все жене і одна у одній переливно
й задумано тоне.

Гнів мій мріяв калинно,
мріяв калинно...

Де ж ти зараз, мій друже, мій далекий Овсій?..

Пада

листя

тополі

на вузенькі кохано похилені плечі

на волосся,

на очі...

Так поволі, сумирно, байдуже

пада

листя

тополі

у долоні мої.

Де ж ти зараз, мій друже, мій далекий Овсій?..

Ой, згадаю я дні, як бажав я, щоб тільки
приснилась

у вагоні півтемнім мені синьоока, задумана,
мила...

Ой, згадаю я дні, як бажав я, щоб тільки
приснились

біля церкви старої тини і під вітром далекі
могили...
В барабані останній патрон. Росплескалось
холодне волосся...
Не побаче, не прийде ніхто... Але він не
благає, не просить.
Крики: „бий!“ і вже зайвий наган. І гля-
дять невідомії ночі...
А вгорі тільки кров і туман... А вгорі
тільки вітер кликоче...
Із морей, з океанів встають, мають савани
сині і білі,
і проміння під місяцем п'ють їх обличчя засма-
жені милі...
Ерзерум і Малахів курган... жовтий жах
і безодні Цусіми...
й ті, що слали раба на раба, скавучать
і ридають між ними...
Із морей, з океанів встають, мають савани
сині і білі
і проміння далеке п'ють їх обличчя засма-
жені, милі...

Од станції до станції

на бій—

на бій—

на бій—

І мріяв про Констанцію

смуглявий вартувий...

...І приснився мені сон:

неначе дивлюся згори я,
а внизу

рейки загинаються вліво. Весніс... і сонце
світить напростець.

А біля насипу, недалеко од будки,
на траві

лежу

я

Розстріляний—не розстріляний,
але без шинелі й верхнього зодягу,
тільки сорочка й підштаники на мені.
І ніби сплю я
такий блідий і спокійний, спокійний.
Та тільки, крові ні підо мною ні на мені,
і ранів немає.

А може на спині?..

І так
три
рази.
Од станції до станції
на бій—
на бій—
на бій...
І мріяв про Констанцію
смуглявий вартовий...

І
ось
уже будуєм.

І пахнуть новії огні.

Рука залізна єдина керує,—
то воля до нових повстань, прокласти рейки
в невідоме
і пронизать нові світи, новими зруками, пори-
вами й боями

і крикнуть сонцеві:

„Доволі!
Не світи!

безодні хай під нами і над нами,—
сами ми станем будувать нові сонця
і зоряні системи“.
І в глибині Прийдешнього (там буду жить і я!)
дитина
на небі пальчиком не знайде вже Венери..
З'єднаєм зорі ми веселими дротами
і у повітрі ми збудуєм города,

жахні простори ми, населим городами,
бо шворень світовий—єдиний стяг Труда.
А на чолі, в траві й крові
заплуталось волосся
коханої, забутої і проклятої... Іни..
і шум, і гнів, і моря дальнього прибої...

І.

Григор'ів в спину б'є. Селяни рвуть
дороги.
Старшини ж кажуть нам, що ми за Владу
Рад.
За серце тоскно ссе і сну не йме тривога,
бо пилом моли тхне „добродій“ і
„камрад“.

О, злякані міста, де плями на панелі
гарячим кумачем у вічі п'яно б'ють!..
О, милої платок в ранковому інеї,
й на промокатці м'ні нашкрябане: „люблю“.
Під каскою блистять холодні карі зорі
задуманих очей... і плине на щоді
із снігової тьми огонь од семафору...
й здається, що кругом не люди, а мерці.
Зникають і пливуть поволі тіні, тіні..
й не раз лякливий стріл по нервах полосне—,
і станеш, як і всі, покірно на коліна,
бо вирве з тьми огнем товариша шинель
і знов шпурне у тьму... О, вітре
стрілянини!..

твій подих на лиці ще й зараз чую я,
бо ще мені болять позбивані коліна...
І спомини мої на лінії огня.

І ось уже здаєм козацької багнети.
Яка ж вона смішна кіннота в постолах,
ще й шпори дзеленчать... О, бідні руминешті!
і в цей нещасний край нас доля занесла?!

А там, ще й досі б'ють снаряди по
Бендерах,
і од шрапнелі дим над зірваним мостом...
І смокче кров мою жахна якась химера,
бо допомоги нам уже не дасть ніхто.

II.

О, кінь коханий мій з покірними очима,
за ким, о сірий мій, в'ялить зірниці жаль?..
Без ліку вже зоря над травами чужими
вмирає і встає і в'яне в комишах...

✓ Там за Дністром любов і милая Україна.
Не зникнуть од очей задуманих румун.
Паркани і дроти... А з ночі: „Сину, сину!“..
Й огонь сумних очей крізь тумани і тьму...

І згадуються знов бої під Лозовою
і на снігу в крові розстріляний курсант.
І вітер і любов... і в лаві ти зі мною,
мій милий, мій сумний покинутий козак.

„За волю і любов!“ і синіми очима
ти бачила чию розстріляну любов?..
О, як наївно шлик гойдався за плечима
і на шинелі м'ні дівоча перша кров...

✓ Приходили до нас і чемні французи
і кликали „батьки“ за У.Н.Р. на бій,
давали сала нам і хліба з кукурузи,—
і на Поділлі знов кривавились степи...

І за Дністром уже румунські старшини—,
напудрені ляльки, затягнуті в корсет...
В обличчя шум і гнів Червоної України
і села без кінця, і без кінця: „Вперед!“

III.

Верніться, сни мої, моя далека юність,
прости мене, мій край наївний і святий!..

Зустрів у Кам'янці. Вона вже член ком'юну
і пише до селян захоплені листи.

Як часто над Збручем юнак злотоволосий
без тьми цілував такого ж юнака,
а потім щось важке вгинало верболози
й ковзалась по траві маненькая нога...

О, темні вечори і серця перебої!..
і близько-близько так зелена тьма очей.
Солодкий дух землі і зорі над водою...
і тепло й гаряче щось по ногах тече...

IV.

✓ В квартали і садки слідом брели поляки,
у вітер, ніч і млу напружено ми йшли.
Дунаївці сумні... розбиті гайдамаки,
і потяг під дощем заморений і злий...

Надвечір знов на бій. І ти з очей пропала,
побачив тільки кров на синім галіфе...
І може смерть уже із глибини примчала
і впала на лице холоднее твоє...

Та ніколи було молитись і ридати,
за нас в останній раз наплакались
степи.

А десь із за кущів наведено гармати
і огнений тайфун по лавах радо мчить.
А з-заду, мов у сні, кубанців ескадрони,—
і за селом в лице глухе й коротке: „Плі!“..
Не одведу очей безумних і червоних
од неспокійних зор далеко од землі...

Не одведу очей... а жилки б'ються
в скроні,
чи в скроні вітер б'є, й шепочеться
гілля...

І ще раз в очі: „Плі!“.. і десь іржали
коні
в жахливій глибині... і падала земля...

✓ Одеса і шпиталь... французи... й знов погони.
І над лицем не раз схилявся важко тиф
і дихать не давав... А десь бої... червоні...
і може серед них із зіркою і ти?...

І од рушниць знов кохані мерзнуть пальці,
а рядом молодий і ніжний воєнком...

Сьогодні прочитав, як брали у Версальці
таких же, як і я, і кидали в огонь...

✓ І ніби вчора ми—обдурені селяни
за золото свою розстрілювали даль...

І знову ти лежиш обльована і п'яна,
й над іменем твоїм Петлюра і Версаль...

І сніться все мені криваві ешелони,
тифозні мертвяки... й радянський сьомий
полк,

де блискавка згори ударила в вагони
і впав аероплан з одірваним крилом...

✓ Вся юність і любов — порожні перони
і в голосах вітрів гарматної огні...

А може в ніч ясну в півтемному вагоні
вся юність і любов приснилися мені?...

VI.

Старий і шумний парк. Колись панський маєнток.

Селяни, і для них попівськеє кіно.

З дівчатами в кущах веселі інсургенти,
бо в жилах западне червінькове вино...

На г'анку, весь огонь, смуглявий агітатор
і в'ялить і пече синявою очей.

А кучері ясні, мов золоті свічада
щось будять у мені неясне і смутне...

А потім підійшов: „Це ви, товариш Віра?“
і знову, як тоді, в безодню тьму, земля...

О, голос молодий, ясний, наївний, ширий,
як радісно він звав мене на інший шлях!

„Безумний брате мій, безумний і коханий
уже давно прийшла познать себе пора.
Свідомо тільки глянь на людські океани,
і упаде з очей проклятая кора.

Обидва вийшли ми з шахтьорської родини,
отож єдина нам уже ясніє путь,
де випрямив давно натружені коліна
той, хто з дитинства знав безхліб'я і ганьбу.

Бо ще турбує тьму тривожними гудками
скривавлений твій брат... І серце рве печаль.
Не пізно ще, вернись в його залізні лави,
карати вміє він, вміє і прощати“.

І освітили даль далекії заводи
і спогадом ясним повстав котельний цех...
Бо можна все вернуть, хоч і в двадцятім годі,
і глянуть без журби в засмажене лице.

Над зорі простяглись порепані долоні
і меркне в глибині Чумацький Шлях
в крові...

А нас уже несуть нові залізні коні,
де за У. С. Р. Р. сурмить останній бій.

VII.

Ти плакала ві сні. А ніч дощем шуміла...

Од каганця сумним здавався зброї блиск.

З ударами внизу вуста твої тримтіли

й ясні перлини сліз куточками пили.

І мчався ешелон... А рядом тіні мчали.

Не краяли сердець останні дзвінки.

Нам тільки сурми в путь біля вагонів
грали,

і в шумі од колес губилися свистки.

Без кобури наган за поясом синіє,
і у „лімонці“ смерть ошкірена спить.

А вітер у вікно влетить і віє, віє
і в сурмі на стіні зарізано свистить...

І знову над Збручем, мій друже, мій єдиний!
Але замість шлика із зіркою кашкет.
І злякано глядять Гусятина руїни,
бо кулеметів гнів там за вітрами, гей...

VIII.

Познанські полки тікають до Варшави,
румунський вітер п'ють дозори над Дністром.
І шелестить наш крок веселий і кривавий,
по золотій стерні, і золотим пером
виводе вже зоря нове тemento тогi:
„Повстаньте всіх країв нужденні, злидарі“!
І ось уже нові над нами зорі, зорі,
і ось уже нові над нами Октябрі...
Вже бачили огні германці і мад'яри
і чули гнів землі ф орналь і увріє...
Але удар, удар, удар і знов удари...
Ой, никне все в крові робочеє лице...
Невже ж навіки в тьму?.. О, Арміє Червона!
Куди ж біжать твої ростерзані полки?..
На Галицьких ланах знов польської погони,
в оселі войта крик і п'яні батоги...

IX.

А потім Перекоп. І знову... зорі, зорі...
Й на велетенськiм тлі махновці і сніги...
І радісно стоїм, бо над прибоєм моря
в синяві видно нам турецькі береги.

X.

Де тiнь од яворів, на місяшній дорозі
до болю в губи м'ні татарської вуста...
А потім на траві у радісній знемозі
Ми чуєм, як шумить внизу гірська вода...

Здається, молодик із гостряка мечети
піднявся і пливе в зеленій глибині...
А скоро зразу вниз ми у хитливій клеті,—
і знову затримтять од лампочок огні,
і кайло задзвенить... Під землю, мiлiйони,
ми підем на новий шахтьорський Перекоп ..
І радісно вгорі ясні палають Грона,
а вже до моря ми, вниз по шосе, бігом...

XI.

Ц.К. і УКРУВУЗ,—і ми уже курсанти.
На муштру кожний день. Червоні юнаки.
І знов осінню даль пече кривавим бантом
і радісно ірже мій важкогровий кiнь.
Сьогодні спокій п'ю. У вітра змерзли
пальці,—
за коміром мені нахабно не свистить.
О, як кохані м'ні цей дим далеких станцій,
терпкий шаблюки блиск і синьоока ти!..

Крим, р. 1923.

~~С/р~~
~~2581~~
~~6282-С/р~~

~~4280-С/р.~~

~~394002.~~

ПР
1953

З М І С Т.

Хто розуміє	3
На снігу	5
Маки	8
Смуглявий і стрункий	10
Де я живу	11
І все, куди не йду	12
Одзвонила давно Революція	13
Не біля стінки я	14
Уже зоря золоторога	15
Мицай, проклята ніч	16
Так ніхто не кохав	17
Од вечірнього	18
Сняться мені ешелони і далі	19
Голову розбив я об каміння неба	20
До брами	21
Гей, спокійно і синьо над садом	—
Ластівки на сонці	22
Як сонце до істоми гріє	23
На шматки порізав свою душу	24
Магнолії лимонний дух	25
Степ	26
Малиновий платок	27
Сьогодні на морі безоднів немає	28
Тумани наступають із моря	29
У плащі	30
Губи в губи	32

П О Е М И

Золотий ведмедик	33
Осінні зорі	38
Пролог до невідомої поеми	43
Оксана	46
1871 рік	58
Ві-Ра	65

~~611856~~